

Gb. 80.

Sd. 74^a

7 8
EXERCITATIO
DE
DVCIBVS ET
COMITIBVS IMPE-
RII GERMANICI,

QVAM
Deo annuente,

PRAESIDE

*Viro Clarissimo, Excellentissimo, atq;
Experientissimo,*

HERMANNO CONRINGIO

PHILOS. AC MEDICINÆ D.

HVIVSQVE PROFESSORE
PVBLICO,

Præceptore ac Fautore meo pluri-
mum observando.

*Publicè disputandam propono
d. v. Iulij.*

GEORGIVS ADAMVS *Strube/*
MAGDEBVRG.

•••)•(•••

HELMESTADI,

Typis HENNINGI MULLERI.

Anno clb lbc XLIII.

EXERCITIO

DE

DV CIRCVS ET

COMITIBVS IMPER

XII GERMANICIS

DE ANTIQVITATIBVS

—————

—————

HERMANNVS CORNELIVS

PHILOSOPHVS ET

PROFESSOR

PHILOS.

—————

—————

1717

GEORGIVS ADAMS

MAGISTRVS

—————

—————

—————

B. C. D.

De
DVCIBVS ET COMITIBVS
IMPERII GERMANICI

Thesis I.

Antiquis Germaniæ temporibus Ducum officium atque dignitatem bellicam fuisse docet nos Iulius Cæsar L. 6. de bell. Gall. de Germanis ita scribens: *Cum bellum Civitas aut illatum defendit aut infert, magistratus qui ei bello præsent, ut vita necesse habeant potestatem, diliguntur.* Cui iungendus C. Cornelius Tacitus: *Reges, inquit, ex nobilitate, Duces ex virtute sumunt. Nec Regibus infinita aut libera potestas: Et Duces exemplo potius, quam imperio, si prompti, si conspicui, si ante aciem agant, admiratione præsent.* c. 7. de mor. Germ.

II. Licet vero id, quod d. l. statim subjicit Cæsar in pace Germanis nullum communem esse magistratum, de omnibus verum non sit: siquidem ex jam allegatis Taciti verbis constat, præter paucissimos, quibus unus regiè imperavit (uti de Saxonibus notat Tacitus de mor. Germ. c. 44.) fuisse etiam populos, qui sibi Regem vel Principem

pem ex nobilitate sumserunt & sub eius vixerunt imperio, non tamen absoluto, sed ita, ut majestas penes populum maneret, quod patet ex eodem Tacito dicente, *Regem in concilio audiri auctoritate suadendi magis quam imperandi.* Et de his dici potest idem, quod Aristoteles alicubi dicit, *priscis temporibus eundem populi eundemque exercitum fuisse Ducum.* *s. Pol. 5.*

III. Plerique tamen populi ejusmodi communem magistratum pacis tempore & simul perpetuum quasi belli Ducem (uti de Lacedæmonum Regibus loquitur Aristot. *3. Pol. 14.*) non habuerunt: unde Tacitus L. II. Annal. c. 44. scribit: *Maroboduum Regis nomen invisum apud populares; Arminium pro libertate pugnans favor habebat.* Cum enim Germani libertatis famam Græcis juxta ac Latinis monumentis maximè celebrentur non potuit non ipsis merè regium imperium esse invisum, democratica autem reip. administratio gratissima, ut constat ex *IV. Pol. 4.*

IV. Hi itaque populi bellum suscepturi omnino necesse habuerunt unum aliquem, respectu habito ad bellicam virtutem eligere totique exercitui præficere, quem proculdubio *Heertog* vel *Heertzog* dixere, vid. *Phil. Cluver. L. 1. ant. Germ. c. 46.* Exemplum invenire licet apud Tacitum L. 4. *Histor. c. 15.* in *Brinio* Caninefate, quippe cum Civilis Batavus rebellionem in Romanos Batavis suis persuasisset, tractis in belli societatem Caninefatibus ac Frisii, *Brinio, stolidæ audaciæ Caninefas, claritate natalium insignis, cuius pater multa hostilia ausus, Cætanarum expeditionum ludibrium impunè spreverat, igitur ipse rebellis familia nomine placuit, impositusque scuto moro gentis & sustinentium humeris vibratus Dux deligitur totius scilicet exercitus, qui ex Batavis, Caninefatibus ac Frisiiis*

his constabat. Ritus, quem in præficiendo Duce adhibuerunt, discimus ex proximè allatis verbis, deligebatur nim. Dux à multitudine in Concilio; delectus scuto imponebatur, atque in sublime sustinentium humeris elevabatur, inque gyrum circumlatus Dux belli decreti salubatur: quem eundem morem etiam in Regum constitutione à Germanis, ut & à Romanis militibus Imp. declarantibus, adhibitum esse testibus confirmat Cluverius d. c. 46.

V. Potestatem illorum Ducum quod attinet, in eâ definiendâ discrepant Iulius Cæsar & Tacitus: ille potestatem vitæ & necis ipsis adscribit; hic vero allegatis. *th. 1.* verbis hæc subjicit: *ceterum neq. animadvertere, neq. vincire neque verberare quidem nisi sacerdotibus permissum: non quasi in pœnam, nec ducis iussu, sed velut Deo imperante.* Verùm cum Tacito res Germanicæ magis perspectæ fuerint, potior ei meritò fides habenda; præsertim cum non verisimile sit ejusmodi temporario Duci puls Germanos tribuisse, quàm perpetuò belli Duci sive Regi: cujus quæ fuerit potestas ipse docet Cæsar L. v. de bell. Gall. ubi refert orationem Ambiorigis Eburonum dimidiæ partis Regis, in quâ habetur: *id quod fecerit de oppugnatione castrorum non iudicio aut voluntate suâ fecisse sed coactu civitatis: suæq. esse ejusmodi imperia, ut non minus haberet iuris in se multitudo, quàm ipse in multitudinem.* Neque tamen hinc colligendum omnino nihil potestatis fuisse Ducibus: parendum enim utique erat ipsorum imperatis, licèt ipsi in inobœdientes animadvertere non porerint, nec soli de re alicujus momenti statuere. Vnde legimus apud Tacitum. *L. 2. Annal. c. 45.* Inguiomerum cum manu clientum ad Maroboduum perfugisse *non aliam ob causam, quàm quia fratris filio inveni* (Arminio Duci)

patruus senex parere dedignabatur. At verò finito bello his
Ducibus nullam competiſſe poteſtatem ſatis apparet
eoſdem tamen inter nobiliores relatos & magno in ho-
nore fuiſſe quis dubitet?

VI. Cæterum cum non ſolum neceſſarium ſit ci-
vitati, ſi velit tueri libertatem, ut in eâ ſint qui bella ge-
rant, ſed etiam quàm maximè neceſſarium ſit, ut ſint,
qui jus dicant, docente Ariſtotele 4. Pol. 4. Hinc quoque
à Germanis non tantum bellicus magiſtratus conſtitu-
tus, ſed & electi ex nobilitate qui jura per pagos vicos
que redderent, quos ab antiquiſſimis temporibus Gra-
ben (quæ vox judicem ſignificat, *gloſſ. ſpec. Sax. L. 3. art. 33.*
Ein Graff bedeut nach altem Sächſiſchen Deuſchen ein
Richter / darumb haben dieſe Nahmen viel unterſchieden
Richter) dictos ſequior ætas nomine in Imperio Romano
poſt Conſtantinum uſitato *Comites*; Cæſar & Tacitus
Principes appellant. Ita enim ille L. vi. de bell. Gal. in
pace nullus eſt communis magiſtratus, ſed Principes regionum
atque pagorum inter ſuos jus dicunt *controversiasq. minuunt.*
Hujus verba ſunt; Eliguntur in iſdem conciliis & Principes,
qui jura per pagos vicosq. reddunt. c. 12. de mor. Germ. Item
c. 11. De minoribus rebus Principes conſultant, de majoribus
omnes, ita tamen, ut ea quoque, quorum penes plebem arbitrium
eſt, apud Principes prætractentur. De iſdem Idem c. 13. ait:
inſignis nobilitas aut magna patrum merita Principis dignatio-
nem & adoleſcentulis aſſignant. Ex quibus monumentis
apparet, à quibus & ex quibus electi & quod eorum fue-
rit officium & quæ poteſtas tum reſpectu totius reip.
tum reſpectu vicorum vel pagorum, cui juris dicendi
gratiâ præfecti erant.

VII. Reſpectu totius reip. nobilium illarum fa-
miliarem (der Graben) autoritas ferè in duobus conſi-
ſtebat,

stebat, 1. quod haberent potestatem, ut soli de minoribus rebus consultarent. 2. quod possent de majoribus rebus *μεγαλακέρειν* sive *μεγιστάλευειν*, quâ de re Arist. 4. Pol. 14. & 15. Respectu verò pagi & vici, cui præerat Princeps, competebat ipsi Iurisdicção, mixtum & merum imperium (ut cum jure Romano loquamur) ita tamen ut quidam ex plebe delecti assessores jungerentur. Testatur hoc disertè Tacitus d. c. 12. *Centeni singulis ex plebe Comites, consilium simul & auctoritas adsunt.* Ingenuos autem hos Comites seu assessores fuisse ex eodem Taciti libro colligere est, dū dicit: *Liberti non multum supra servos sunt, raro aliquod momentum in domo, nunquam in civitate, exceptis dumtaxat ijs gentibus, quæ regnantur. Ibi enim & super ingenuos & super nobiles ascendunt. Apud ceteros impares libertini libertatis argumentum sunt.* c. 25. Dicti illi Assessores, quos Tacitus Comites vocat, Germanis jam olim fortè aut post Schepen / Schöppen / Schöpfen.

II. Hic Germaniæ status & administrandæ reip. ratio adeoque & Ducum, Principum, Comitum (ut quidem his nominibus Tacitus utitur) conditio & potestas apud Germanos Cis-Rhenanos mansit usque dum à Romanis victi, in provincias redacti iisque heriles magistratus præfecti sunt. Ita enim Hottomannus c. 3. Franco-Gall. *Tertia Provincialium servitus erat, ut ne legibus suis patriis uterentur, sed magistratus à Pop. Rom. cum imperio & securibus mitterentur.* Sic apud Tacitum iv. *Histor. c. 55.* legimus ab Imp. Vitellio ripæ Rheni præfectum fuisse Iulium Tutorem. Suetonius in *Domitiano c. 6.* bellum civile motum scribit à L. Antonio superioris Germaniæ Præsidente.

IX. Sciendum verò hic, apud Romanos Ducum Comitumque nomen non eandem semper significationem

nem habuisse. Ducis quidem appellatio ei primum tributa, qui exercitum ducebat; postea appellati Duces, qui provincijs præessent præsertim limitaneis, quorum officium fuit præesse rei militari istis in ditionibus, vid. Onuphrius Panvinius *L. 3. Comm. de Imp. Rom. p. 887.* Guido Pancirolus *in not. Imp. part. 1. cap. 130.* & Idem *thes. var. lect. L. 1. c. 5.* Id quod etiam obtinuit tempore Iustiniani, sicut apparet ex Rescripto ejus ad Belisarium, quod habetur *in l. 2. C. de offic. pref. prat.* Ulterius deinde Ducum potestas non ad res militares solum restricta, sed & ad juris dicendi potestatem extensa. Comites autem initio apud Romanos nominabantur, qui socij sive adjuncti alicujus erant: sic Papinianus assessores judicum *comites* vocat *in l. 4. D. de off. Assess.* ut & Macer *in l. 5. D. ad L. Iul. repet.* Qui ergo in contubernium Imperatoris Majestatis adsciti (uti adscivisse optimos quosq; de senatu Adrianum scribit Spartianus) etiam *Comites* appellati sunt, quorum operâ & consilij in bello & pace Imp. usi. Cum deinde Constantinus M. plurimis ministerijs aulicis, nec non provincijs partim ut militibus præessent, partim ut jus dicerent, quosdam præficeret, ejusmodi Comitibus ad istas præfecturas adhibitis, nomen ipsis Comitum mansit, & dignitas Comitiva dicta. Hinc passim occurrit mentio Comitum sacrarum largitionum, Comitum rerum privatarum, Comitum Archiatrorum, *Vid. Cassiodor. L. 6. var. c. 7. 8. 18.* Comitivæ Syracusanæ, Neapolitanæ, *Vid. Idem capp. poster. L. 6. add. & L. 7.*

X. Superatâ itaque à Romanis Germaniâ Cis-Rhenanâ, eam in plures provinciâs distribuerunt, ipsq; vel Duces, vel Comites, vel Duces & Comites præfecerunt. Ita legitur Ducum Germaniæ primæ, Ducum Mogun-

Moguntiensem, Comitem Argentoratensem, Ducem Sequanicæ, Ducem Rhetici primæ & secundæ, Ducem Belgicæ secundæ &c. vid. Notit. Imp. & in eam Pancirol. part. 2. cap. 75. & seqq. Lehman. L. 1. chron. Spir. c. 9. Ammianus Marcellinus L. 27. ab init. mentionem facit Caricttonis comitis per utramque Germaniam: & sæpius Idem suâ in historiâ comites nominat, quos Romani constituere.

XI. Apud Trans-Rhenanos Germanos diutius mansit antiqua reip. facies: verum Francis omnia sibi subijcientibus & illa mutata est. Certè apud Saxones vererem reip. administrationem ad Francorum tempora durasse disertè docet V Vitichindus L. 1. verba ejus sunt: A tribus etiam Principibus totius gentis Ducatus administrabatur certis terminis exercitus congregandi potestate contenti, quos suis locis ac vocabulis novimus signatos, in orientales sc. populos, Angarios atq. Vestvalos. Si autem universale bellum ingrueret, forte eligitur, cui omnes obedire oportuit, ad administrandum imminens bellum. Quo peracto, equo jure ac lege propriâ contentus potestate unusquisq. vivebat. Hæc ille. Vnde obiter discere est, quàm fabulosa sint illa, quæ vulgò narrantur de V Vitichindi regiâ in omnes Saxones potestate: quanquam illa etiam hinc possint refelli, quod nullius Regis Saxonici in historiâ Caroli Magni fiat mentio, & V Vitichindus solis Angrivarijs dicatur præfuisse. Cæterum Franci, morem Romanorum secuti, omnes terras in provinciæ formam redegerunt, & præcavendæ defectionis, ut & defensionis ab hostibus, nec non commodioris administrationis gratiâ Duces, i. e. summos gubernatores nonnulli earum, præfecerunt, quibus interdum Comites adjuncti, vel etiam Comitibus provincias sine Ducibus regendas concediderunt. Confirmat hæc, B qua

quæ diximus, Beatus Rhenanus L. II. rer. Germ: In hoc, inquit, Romanos imitati sunt Franci. Nam illi Provinciarum rectores Duces appellabant, id quod ex libro magistratuum Romanorum satis liquet: unde formula Ducatus Rhetiarum apud Castodorum in Variis. Deligebant autem ducem ex nobili familia. Sic Boiaris Agilolfingorum antiqua gens duxes dedit, ex qua Velphones prodijisse suspicor. Hoc autem privilegium habebat ea familia à prisca Francorum Regibus, ut si quis fidus regno prudensq; ex eadem progenitus comperitus fuisset, non aliunde quisquam ascisceretur in Ducem. Ergo primam dignationem sub Francis in Alemanniâ habebat Dux, proximam Comites. Similiter Vadianus L. I. de colleg. Monast. in Germ. vet. Franci Reges, dicit, Regnum suum Ducum maximè & Comitum operâ moderabantur, qui in illâ quidem ætate non suam seu propriam sed publicam regni ditionem administrabant.

XI. Duces igitur quod attinet, constat ex jam adductis Rhenani verbis, eos ex nobili familiâ optimeq; de patriâ meritâ à Rege & Proceribus electos, ita tamen ut filius dignus parentis munere non facile præteritus sit. Dignitatem hanc summam fuisse, non tamen aliam quàm alicujus magistratus, Vadiani verba docent: provinciarum videlicet, quas gubernabant, plenum dominium apud Regem & populum mansit, ipsi solam administrationem & jurisdictionem quoad ecclesiasticas & civiles causas habebant, uti videre est ex legibus administrationi Ducis Bajoariæ præscriptis, quæ exstant apud Aventin. L. III. annual. & Lehman. chron. Spir. L. 2. c. 16. Vnde Idem Vadianus cit. loc. Illâ ætate, inquit, Duce & Comites non sui juris, sed Regum atq; Imperatorum officiarj veluti atq; ministrerant. Fuit autem & horum Ducum, necessitate exigente, militiæ præesse. Sic enim in LL. Alemannorum cap. 35. dicitur: dum Dux utilitatem Regis

gis potest facere, i. e., exercitum gubernare, &c.

XII. Sub his Ducibus aliquando erant Comites, inferiores judices, qui in civitatibus ac pagis provinciarum & in Ecclesiasticis & civilibus jus dicebant. Leg. Lehman. L. 2. c. 21. 22. 23. Atq; Comites etiam belli praefides erant, ut constat ex Paulo Diacono L. 5. c. 14. dicente: *Is (Alahis) dum Dux esset in Tridentina civitate cum comite Baioariorum, quem illi Gravionem dicunt, qui Bauvarum & reliqua castellaregebat, conflixit, eumq; mirifice superavit.*

XIII. Quamvis autem expressâ lege, teste Lehmanno L. 2. c. 16., cautum fuerit, ut, *si quis Dux de provinciâ illâ, quam Rex ordinaverit tam audax aut contumax, aut levitate stimulatus seu protervus & elatus vel superbus atq; rebellis fuerit, qui decretum regis contempserit, donato dignitatibus ipsius Ducatu careat, insuper spe superna contemplationis sciat se esse condemnatum & viam salutis amittat*: successu tamen temporis auctoritate & potentiâ Ducum crescente nonnulli istorum Reges suos sprevere, eosque tanquam superiores agnoscere noluerunt. Quod prudenter perspicens Carolus M. duos Francici regni tum maximos Ducatus Bajoaricum & Aquitanicum sustulit, provincijs illis inter plurimos Comites distributis: magno regiae potestatis bono. Testatur hoc de Bajoarico Eginhardus in vitâ Caroli his verbis: *Thasilo Dux Bavaria ad Regem evocatus, nec redire permissus, neq. provincia, quam tenebat, ulterius praesse, sed Comitibus ad regendum commissa est.* Eodem modo & alios Ducatus in plures Comitatus transmavit: vid. Lehman. L. 2. c. 16. Vnde sub imperio stirpis Carolinae in historiâ Francica provinciarum gubernatores Comites seu Graviones plerumq; appellantur, raro Duces, & licet forte ab historicorum aliquo quis Dux dicatur, idem ejusdem provinciae ab alio Comes vocatur.

XIV. Fuit verò tempestate Francorum, præfer-
tim ætate Caroli M. & sequenti, duplex magistratus,
alius Ecclesiasticus, quem gerebant Episcopi circa sacra
occupati; alius secularis, isque vel status & ordinarius
iudicium, vel extra ordinem *Legatorum*. Illi dicebantur
Graviones, qui tum Latinum nomen ex more Romanæ
Reip. acceperant *Comitum*; Duces si qui fuere comitum
potestate usi sunt. Potestate autem magnâ hi fuere præ-
diti, vicariâ tamen tantum, non propria, consistebat ea
in iure dicendi, & si necessitas obflagitaret, in ducendo
cives in aciem. Fidem dictis faciunt quæ in capitulis
Caroli & Ludovici Trapp. ab Ansegiso collectis habentur
L. 2. c. 25; *In Responso quæ est diocesis Bernoini Archiepiscopi*
Heimirus Episc. & Manogoldus Comes. In Mogontiâ, quæ est diocesis
Heistsulsi Archiep. idem Heistsulphus Episcopus & Adalbertus
Comes. In Colonia Hadaboldus Archiep. & Ermundus Comes,
&c. Spestant huc, quæ scribit Marquardus Frechenus in
comment. de Lupoduno p. 12; *Erat tunc temporis (Pipini*
Caroli que xvo) Francorum ditio totaq. Germania vetus in
pagos tributa, singulisq. pagis, quibus unus Comes prepositus,
sua villa: inter quas præcipua Comitibus domicilio cedebat, in qua
sedem & aulam suam (quam Saalam ipsi vocabant,) tribunalq.
& auditorium (quod Mallum illis) haberet, ubi more major um
ius diceret. &c.

XV. Officium horum Comitum patet ex ijs quæ
ex diplomate quodam Caroli M. adducit Henricus
Meibomius in vindicijs Billinganis: *Quapropter in illa par-*
te Saxonie (Vestvaliâ) Trutmannum virum iulustrem ibidẽ
Comitem ordinamus, ut resideat in curte ad campos, in mallo (ju-
dicio) publico ad univ. fororum causas audiendas, vel recta ju-
dicia terminanda, isq. advocatum omnium presbyterorum in to-
tâ Saxonîâ fideliter agat, superq. vicarios & Scabinos, quos sibi
se ha-

se habet, diligenter inquireat & animadvertat, ita ut officia sua
sedulo peragant. Idem Comitibus inculcant capitula
Caroli & Ludovici, ex quibus quod habetur L. 2. c. 6.
adscribamus: Vobis verò Comitibus dicimus, vosq; commone-
mus, quia ad vestrum ministerium maximè pertinet, ut reve-
rentiam & honorem sancte Dei Ecclesie exhibeatis & cum Epi-
scopus vestris concorditer vivatis, & eis adiutorium ad suum mi-
nisterium peragendum praebeat, & ut vos ipsi in ministerijs ve-
stris pacem & iustitiã faciatis, & quae nostra auctoritas publice fieri
decernit, in vestris ministerijs studiosè perficere studeatis. Pro-
inde monemus vestram fidelitatem, ut memores sitis fidei nobis
promissae, & in parte ministerij nostri vobis commissi, in pace se-
& iustitiã faciendã vosmetipsos coram Deo & hominibus tales
exhibeatis, ut nostri veri adiutores & populi conservatores iuste
dici & vocari possitis. Illos quoque qui temeritate & violentiã
infantis & latrocinii sive raptus communem pacem populi per-
turbare moluntur vestro studio & correctione, sicut decet, com-
pescite. Et si aliqua persona in aliquo vobis impedimento
fuerit, quin ea quae dicimus facere non valeatis, nobis ad tempus
illud notum fiat, ut nostrã auctoritate adiuti, ministerium vestrum
dignè adimplere possitis. Addamus etiam ex L. 4. c. 5: volu-
mus ut Comites, qui ad custodiendam maritimam deputati sunt,
quicumq; ex eis in suo ministerio residet, de iustitiã faciendã se
non excuset propter illam custodiam: sed ibi secum suos scabinos
habeat, sibi placitum teneat & iustitiã faciat. Vid. L. 2. c.
23. 24. L. 3. c. 50. Leg. Boioar. t. 2. Marculphi formul. 32. in Cod.
LL. Antiq. Frid. Lindenbrogij. His Comitibus fuerunt ad-
juncti Scabini sive assessores, & quidem ex plebe electi,
de quibus L. 3. c. 33. capp. addit. t. 4. c. 73. 74. Legatorum seu
Missorum officium clarè proponitur in capitulis Caroli
& Ludov. L. 2. c. 26. his verbis: Ad hoc à nobis missi consti-
tuti, ut si quilibet Episcopus aut Comes ministerium suum propter

quodlibet impedimentum implere non possit, ad eos recurrat: & sum eorum adiutorio ministerium suum adimpleat. Et si talis causa fuerit, qua per eorum admonitionem emendari non possit, per eos ad nostram notitiam deferatur. Et si forte Episcopus aut Comes aliquid negligentius in suo ministerio egerit, per istorum admonitionem corrigatur: & omnis populus sciat ad hoc eos esse constitutos, ut quicumque per negligentiam aut incuriam vel impossibilitatem Comitum iustitiam suam acquirere non poterit, ad eos primum querelam suam possit deferre & per eorum auxilium iustitiam acquirere, &c. add. c. 27. 28. & L. 3. c. 39. 87.

XVI. Licet autem nec eam ætate Comitatus dignitas hereditaria fuerit, nihilominus tamen ferè filij Comitum non negligebantur, id quod attestatur Capitulum Caroli Calvi apud Mireum in *Annal. Belgic. A. 877. fol. 403.* quod ita habet: *Si Comes de regno obierit, cuius filius nobiscum, filius noster ordinet de his, qui eidem Comiti plus familiares, propinquiores fuerunt, qui cum ministerialibus ipsius Comitatus, & cum Episcopo, in cuius Parochia fuerit ipse Comitatus, ipsum Comitatum prævideant, siue regant, usque dum nobis renunciatur, ut filium illius, qui nobiscum erit, de honoribus illius honoremus &c.* Vid. Christoph. Befoldum *thes. pract. verb. Graff.*

XVII. Comites porro alij *Marcraven* dicti (à voce *March.* limite vel fines notante, vid. *Lindenbrog. glossar. voc. Marcha*) qui finibus præfecti incursionibus hostium resistebant & simul ibi jus dicebant. Alij *Landgraven* / Comites provinciales. Alij *Pallensgraven* / Palatij Cæsaris præfecti, de quibus *Hincmarus*: *Comes Palatij de omnibus secularibus causis vel iudiciis suscipiendis curam instanter habebat; ut nec seculares prius Dominum Regem absq; eius consultu inquietare necesse haberent, quousque ille prævideret, si necessitas esset, ut causa ante Regem merito venire deberet.* Et
Egin-

Eginhardus in vita Caroli M: si Comes Palatij litem aliquam esse diceret, qua sine eius iussu desiniri non poterat: statim litigantes introducere iussit, & veluti pro tribunali sedens, lite cognita, sententiam dixit. Alij Burgraben / arci cuiusdam præfecti: ita (sunt verba Hugonis Grotij de ant. reip. Batav. c. 5.) *Vassanariorum proavi ante Didericum Burgraviij fuere, hoc est indices arcis eius, qua in locum urbis Lugduni Batavorum à Normannis, ut credibile est, diruti, successerat, simulq; agri adiacentis: quibus etiam vectigalia, velut annis Rheni custodiibus, solvebantur, qua in hunc diem penes postereros eorum manent.*

XIIX. Ex his Ducum Comitumque originem & usque ad illa tempora officium satis constare opinor. Cum autem adducti Historici tradant, Ducatus & comitatus in Germaniam ad Romanorum imitationem institutos, non ad stipulari possumus Cluverio *L. 1. c. 48. ant. Germ.* ita scribenti: *Romani olim, ut multa alia à Germanis mutuati, sic hos quoque militia titulos in suam disciplinam adsumserunt, præfectos provinciarum ducum Comitumq; adficietes vocabulis.*

XIX. Etsi verò Carolus Magnus aboleverit Ducatus, posteri tamen ejus, rebus regni attenuatis, in Germaniam, Galliam & Italiam complures iterum instituerunt. Et quidem ultimis Carolinorum temporibus Germania, ut eam distinxeris à terris quas Venedi inhabitaverunt, quinque habuit Ducatus, Baioaricum, Suevicum, Francicum, Lotharingicum, & Saxonicum, Quorum potentia tandem eafuit, ut Duces hi de provincijs sibi proprio jure attribuendis cogitarent, liberè Regum instar regnaturi. Cum enim tempore Ludovici IV, ultimi Regis ex Carolinam stirpe, Hungari in Germaniam irruerent, scribit Luitprandus *L. 2. c. 6. nonnul-*

los

los Ducum Hungaris non solum pugnam non intulisse, sed ut proximi caderent anhelasse, ut dum proximi caderent, soli ipsi liberius regnarent. Et Sigebertus A. 914. tradit, contra Conradum Regem potentiores regni Principes rebellionem meditato esse, scilicet Arnoldum de Baioriâ, Burchardum de Sueviâ, Everhardum de Franciâ, Gilbertum de Lotharingiâ, & horum omnium precellentiorem Henricum Ducem de Saxoniâ & Thuringiâ. Add. d. L. 2. Luitpr. c. 7. Vnde satis liquet hanc incuram tum incubuisse Duces, ut se subiectioni subtraherent & instar Regum provincijs præssent. Primus Ducum maximè crevit Otto Dux Saxoniæ, qui etiam propterea defuncto Ludovico electus in Regem, quam dignitatem licet recusaverit, & ejus consilio Conradus Dux Francorum in Regem fuerit unctus, testatur tamen VVitichindus. L. 1. penes Ortone[m] semper & ubiq[ue] summum dignuisse imperium.

XX. Suscipiens Conradus imperium rursus in ordinem redigere Duces intendit & inuisam regno potestatem, quam sibi arrogare cœperant, suppressere. Expresse hoc de Saxoniæ Duce confirmat VVitichindus L. 1. his verbis: Igitur patre patria & magno Duce Ortone defuncto, illustri & magnifico filio Henrico totus Saxonia ipse reliquit Ducatum. Rex autem Conradus cum saepe expertus esset virtutem novi Ducis, veritus est e[um] tradere omnem potestatem patrie. Quo factum est, ut indignationem incurreret totius exercitus Saxonici. Fide tamen pro laude & gloriâ optimi Ducis plura locutus, promisit se maiora sibi daturum, & honore magno glorificaturum. Saxones vero huiusmodi simulationibus non attendebant, sed suadebant Ducis suo, ut se honore paterno eum nollet sponte honorare, Rege invito que vellet obtinere posset. Rex autem videns vultum Saxonum erga se solito ansteriorem, nec posse publico bello corum Ducem conterere, suppetente illi fortium militum manu, exercitus quoque

quoq; innumerâ multitudine, egi, ut quoquomodo interficeretur
dolo, &c. Verùm cum Conradus Henrici potestatem
nullo modo infringere posset, periculosam tamen reip.
ejus in regnū videret, optimū existimans remedium
huic malo afferri posse, si ipse Henricus Rex constitueretur,
suasit fratri Ezechardo, ut eo modo Francorum regno
consuleret, uti pluribus refert VVitichindus. Rectè
nimirum docet Aristot. 5. pol. 3. *Melius esse ab initio
providere, ne istiusmodi fiant in regibus, quam post existentibus
illis remedium querere.*

XXI. Ergo primus, eodem VVitichindo dicente,
Henricus liber à potestate regnavit in Saxoniâ. Cui conso-
nant quæ de statu Germaniæ sub Imp. Saxon. & ijs qui
hos secuti sunt scribit Rhenanus L. II: *Primus sub vete-
ribus Francus libera potestatis Dux fuit in Saxonia Henricus
Otonis pater, qui postea Germanico regno præfuit, ceu diximus.
Adq; eam ob causam ut Scalvinos arceret: diligentius autem cu-
stodiuntur quæ propria sunt. Nec hoc jus cuiquam aliorum præ-
sidium concessum est. At sub Saxonibus libertatem nacti sunt non
solum provinciarum gubernatores, sed & civitates ipsæ. Nam ut
quæq; plus honorum, quæ ad regnum pertinebant, habuit, ita ma-
gis & facilius ad libertatem pervenit, &c.*

XXII. Hâc itaque ratione illa Comitum Ducum-
que potestas, quæ olim temporalis & ministra erat, par-
tum vi, partim emptione, partim profusâ Regum libera-
litate omnino mutata, ita ut provincijs præfint jam Du-
ces, non ut gubernatores, sed penè ut Reges, collatis
in eos ijs juribus, quæ solius olim imperij erant atq; Im-
peratoris. Quo enim tempore Duces administratores &
rectores tantum fuere provinciarum, non competebar
ipsis autoritate propriâ jus vitæ & necis, non leges fe-
rendi, non magistratus constituendi, non iudicandū

C

COR-

conventus, non foedere faciendi potestas; minora quoque, ut vocant, regalia, sub quibus vias publicas, flumina navigabilia, vectigalia comprehendunt; imò omnis generis redditus provinciarum non ad rectores illos provinciarum, sed ad fiscum regium pertinebant. Isthaec omnia praefectis illis à *imperatoribus* jure in provincijs concessa sunt, salvâ tamen semper imperatoriâ superioritate: unde cum non omnino absolutam potestatem habeant, nec majestatem propriè eos habere dici potest; vocari verò solet eorum potestas *jus superioritatis*, *Landes Fürstliche Obrigkeit / Landes Hoheit und Herrlichkeit.*

XXIII. Ex his apparet quantum potestatis, virium & opum Imperatori decesserit, & quomodo res publica regiam faciem paulatim mutaverit. Antea provinciae pleræque pleno jure totius imperij erant: post illa ad gubernatores eorum venere, & major subditorum facta potentia ipsius Regis viribus. Antea fiscus regius satis opulentus erat; postquam autem fiscalina bona ad alios translata, publica regni egestas secuta, & nervus rerum gerendarum regibus praecisus est. Quo ipso non potuit non prisca reip. forma corrumpi, imò in multas partes dividi: multis scilicet ad eam potentiam pervenientibus, ut, cum in ordinem à Caesaribus cogi amplius non possent, domi regna nova sibi suisque conderent. Quam verò periculosum sit omni civitati, si in ea sint, qui viribus, qui nobilitate, qui divitijs maximè excellent, praclare docet civilis prudentiae unicus doctor 4. Polit. 11. Hinc Idem 3. Polit. 15. monet, regem oportere vires habere tales, ut unoquoque separatim & simul pluribus potentior sit, populo tamen sit impotentior. Quod

Quod fortè perpendens Conradus I regalia quæ Ducibus concesserat, ipsis post adimere conatus est, uti tradit Autor *chronici Colonienfis*.

XXIV. Isti verò Ducum potentia maximum incrementum indubiè addidit, quod plures ducatus vel comitatus minus circumspèctâ regum liberalitate in unum corpus concreverint: quodq; eorundem regum concessu Ducatus & Comitatus ad heredes tandem transierint, quod quâ ætate factum sit haud licet definire. Pertinere huc videntur, quæ habentur in consuetudinibus feudilibus L. i. tit. i: *Antiquissimo tempore sic erat in dominorum potestate connexum, ut quando vellent possent auferre rem in feudum à se datam: postea verò eò ventum, ut per annum tantum firmitatem haberent, deinde statutum est, ut usq; ad vitam fidelis produceretur: sed cum hoc jure successionis ad filios non pertineret: sic progressum est, ut ad filios deveniret: in quem sc. dominus hoc vellent beneficium confirmare: quod hodie ita stabilitum est, ut ad omnes equaliter filios pertineat. Cum vero Conradus Romam proficisceretur, petiitum est à fidelibus, qui in ejus erant servitio, ut lege ab eo promulgata hoc etiam ad nepotes ex filio producere dignaretur, & ut frater fratri sine legitimo herede defuncto, vel filius in beneficio, quod patris fuit, succedat, &c.*

XXV. Porro Ottonum temporibus Ducales & Comitum potestates Episcopis & Abbatibus coeperunt attribui, novo & hactenus inaudito exemplo. Adeoq; ex eo tempore duplex coepit ordo Ducum: secularium scilicet & Ecclesiasticorum. Primus autem Bruno Episcopus Colonienfis constituit, à fratre Ottone M. Ducatum Lotharingiæ accepit. Quâ de re ita VVitichindus: *Brunonem Pontificis summi ac Ducis magni vidimus officium gerentem; ac ne quis eum culpabilem super hoc dixerit, cum Samuelem*

sanctum & alios plures sacerdotes pariter legamus & iudices. Idem notat Autor Chronici Belgicij: Ante hac sua (Brunonis) tempora Archiepiscopi Colonienses non iudicij gladij temporalis sed tantummodo Iurisdictionis usi baculo pastoralis. Ut & Theodoricus de Niem vetus historicus: Penè omnibus Cathedralibus Ecclesijs in Italiâ, Galliâ, Germaniâ, Burgundiâ & Lotharingiâ constitutis, multas civitates, castra, oppida, villas & multa alia dominia temporalia & iurisdictiones donavit (loquitur de Otone I.) & omnibus illis Eccl' suis propria insignia perpetuo deputavit. Archiepiscopus quoque & Episcopus Ducatibus & Comitatibus & Baronis communiavit, quibus nobiles & potentes vasallos subiecit, ut semper essent ad resistendum etiam manu forti paganis & hæreticis in opportuno tempore ferriores.

XXVI. Atque hoc modo Ecclesiastica & secularis potestas in unâ personâ jungi cœpit, Episcopis, perinde ac Principibus secularibus, provincijs quibusdam investitis. Quo ipso potentia illorum nimium quantum crevit, ad religionis opinionem in populo rudi ac pio tantis viribus & armis accedentibus. Enimverò multis seculis temporibus illi Ecclesiasticâ Duces potentiam præ alijs eminuerunt: neq; ipsi Cæsares alios magis metuendos habuerunt. Vnum tamen ad compescendam tantam potentiam frenum superfuit Cæsaribus; libera nempe omnium Episcopatum & Abbatiarum collatio, & quidem è liberior, quod in cœlibe vitâ nullâ illi Principum ordini legitima soboles nasceretur, cujus in secularibus omninò habenda fuit ratio; maximè posteaquam hi hereditario jure vasta illa Imperij feuda cœperunt possidere. Excussum autem & hoc frenum est Cæsarum manibus Gregorij septi-

Septimi & successorum ejus sacra tyrannide: quo ipso
Cæsares dimidium Imperij perdidisse prudenter & vere
notavit Onuphrius Panvinius *in vita Gregorij septimi.*

XXVII. Occasionem quoq; Ducibus ad solvenda
regiæ autoritatis vincula dedit immatura Henrici IV.
imperium ad euntis ætas, uti observavit Albertus Abbas
Stadensis: *Gubernaculo, ajens, regni mulier cum puero magno
imperij præfuit detrimento. Indignantibus enim Principes aut mu-
liebri potestate constringi aut infantuli ditione regi, primò qui-
dem conjuncti vindicarunt se in pristinam libertatem, ut non ser-
virent: deinde contentionem moverunt inter se, quis eorum vi-
deretur esse major: postremò armis audacter sumitis regem &
dominium suum deponere moliri sunt.* Laboravit Henricus
quidem recuperare pereuntem dignitatem, sed neque
satis omnia prudenter egisse dicitur, & intervenere non-
nulla fatali quâdam adversitate, quæ penitus ipsum tan-
dem regno atque omni planè autoritate exuerunt. Nec
verò à prudentibus laudatur, quod ab Episcopis in or-
dinem redigendis reparandæ dignitatis initia voluerit
facere. Quin nec id prudenter inceptum, quod cum Sa-
xonorum Principum potentiam, utpote ipsi præcipuè
suspectam, imminutam vellent; militari licentiâ irritari
eos antè passus, mox uno illos impetu ad obsequium
cogere, conatus sit: cù tamen nec rebus satis firmis esset;
& præterea jam tum, cum alios Principes, tum in primis
Episcopos multis injurijs offendisset, adeoq; in impieta-
tis ac injustitiæ opinionem se conjecisset: quibus regiam
vim affectanti nihil est perniciosius. Sapientissimè scili-
cet Aristoteles jubet: *Si alicuius potentia videatur dissolven-
da, erit hoc sensim ac paulatim faciendum, nec universa simul au-
ferenda. Præterea abstinendum omni injuriâ.*

XXVIII. Quanquam verò mirum in modum Ducum Comitumque potentia creverit, nonnullorum tamen sensim iterum est imminuta. Eius autem rei non unam licet causam observare: primam putamus neglectum ararij, & quod vitam luxuriosè & in socordia duxerint, prodigalitatìs vitio quoque laborarint. Cum enim divitiarum sint instrumentum reipubl. *Aristot. 1. Polit. 8.* necesse est, si illarum arario inferri non curentur, & tamen luxuriosè vivatur, optimo conservandæ potentiarum organo deficiente, ipsam potentiam deficere. Imminuit deinde eandem, quod bella intempestiva & contentiones inter se moverint, sicuti testatur Albertus citatis verbis. Præterea maximè illis obfuit multorum bonorum feudaliùm in unum aliquem collatio, quâ subditos quosdam potentes & divitiis excellere suâ in republ. effecerunt, quod quàm noxium sit jam antè ex *Aristot. 4. Polit. 11.* monuimus, ubi, istos ὑβριστὰς καὶ μεγαλυπωνηθεὶς μάλλον fieri, neque imperium ferre posse nec scire, eleganter dicit. Hinc conspirationes nobilium in Principes; eandem fortunam Principibus ex nobilium potentia experientibus, quam reges ex principum potentia consecuti sunt.

XXIX. Plurimum porro Ducum Comitumque vires exhaustit Ducatum & Comitatum in minutas particulas pro multitudine, qui illustribus familijs nati erant, divisio. Hæc enim ratione bona, quæ unus possidebat, & maxima, quæ apud unum erat, potentia pluribus communicata non potuit non attenuari. Quod procul dubio attendens Fridericus Imp. prohibuit Ducatum, Marchiam, Comitatum dividi, ut habetur in *L. 2. feud. tit. 55. §. 1.* Hinc pulcrè Oldradus de Ponte

Ponte Ictus (qui floruit Anno c15 ccc xx.) *conf. 237. n. 7. Avorum nostrorum memoriã feuda dignitatem apud unum ex familiã, præsertim seniore, semper facta testatã, conservata sunt; quia prudenter considerarunt, nihil esse tam magnum, quod divisione parvum non fiat. Vid. etiam Andreas Gailius L. 2. obs. præf. 153. n. 2.*

XXX. Multum denique potestatis Ducibus atque Comitibus decessit, cum seculo præter propter duodecimo urbes, quæ pleræque illis omnino ratione jurisdictionis & onerum fiscalium subjectæ fuere, in libertatem majorem paulatim evectæ sunt. Auctis enim oppidanorum viribus & divitijs, atque inde ad libertatem, ut fieri solet, adspirantibus, ipsi Imperatores in id incubuere, tanquam sublevandæ regiæ dignitati admodum proficuum, ut urbes potentiores Episcoporum Ducum & Comitum imperio subducerentur. Præterea crescente magis magisque urbium opulentia, Ducum verò & Comitum potentia decrecente, urbes imperium eorum detrectare cœperunt: unde levis sæpè æræ à Ducibus & Comitibus suis, qui illos in officio retinere non poterant, egregias immunitates redemerunt, partim etiam vi expresserunt. Atque hinc factum, ut plurimæ urbes vel omnino, ut Imperiales, vel ex parte, ut aliàs immunitatibus gaudentes, imperio Ducum Comitumque exemptæ sint, & reliquæ quoque urbes omnes liberiore republicâ nunc vivant. Id quod sanè Episcoporum Ducum atque Comitum potestatem maximè fregit. Accedit, quod & Comites se Ducum, quibus subjecti fuere, gubernationi eadem ferè ratione subtraxerint: atque adeò Comitum quidem potentia aliquo modo aucta, Ducum verò magis imminuta.

XXXI.

XXXI. Licet vero has ob causas potentia Ducum multum decesserit, satis tamen magna ea semper mansit, non solum respectu provinciarum subjectarum, quas eodem modo eademque ferè potestate, quâ totum regnum Imp. regit, regunt, ut dictum *ib.* 22. verum etiam respectu totius imperij, cui unâ cum Imperatore divisis majestatis juribus præsumt.

XXXII. Constat quidem jam tempore Caroli Magni Duces comitesque Provinciarum Proceres etiam regni fuisse, & licet totus populus ad curam reip. admittus fuerit, atque jus suffragij habuerit, illis tamen plus auctoritatis tributum. Liquet hoc ex ijs, quæ ex Adelhardi (propinqui Caroli Magni) libello de ordine Palatij refert Hincmarus Epist. 3. c. 29: *Consuetudo tunc temporis trita erat ut non sepius sed bis in anno placita duo tenerentur; unum quando ordinabat status totius regni ad anni verrentis spatium, quod ordinatum nullus eventus rerum nisi summa necessitas, qua similiter toti regno incumberebat, mutabat. In quo placito generalitas universorum Majorum tam clericorum quam laicorum conveniebat. Seniores propter consilium ordinandum. Minores propter idem consilium suscipiendum & interdum pariter tractandum, & non ex potestate, sed ex proprio mentis intellectu vel sententiâ confirmandum. Quod autem per Seniores intelligat Primores & per Minores plebem claret ex ijs, quæ habentur c. 35. ejusd. ep. ubi distictè scribitur, distinctis locis in Comitibus istis Seniores & multitudinem residisse. Fuisse vero inter primores illos Duces & Comites videre est ex alijs monumentis. Sic apud Theganum Chorepiscopum Trevirensis lib. de gest. Ludov. Imp. c. 6. de Carolo Magno legitur: Imp. cum intellexisset, appropinquante sibi die obitus sui, vocavit filium Ludovicum ad se cum omnibus*

C. XCVIII.

exercitu, Episcopis, Abbatibus, Ducibus, comitibus loco positus, habuit grande colloquium cum eis Aquisgrani in palatio pacifice & honeste admonens, ut fidem erga filium ostenderent, interrogans omnes à maximo usq; ad minimum, si eis placuisset, ut nomen suum, id est, Imperatoris titulum filio suo Ludovico tradidisset, illi omnes responderunt &c. Initium Legum Alemannicarum ita se habet: *Lex Alemannicarum, quæ temporibus Lotharj Regis cum Principibus suis id est 33. Episcopis, 34. Ducibus, 72. Comitibus & reliquo populo constituta est.*

XXXIII. Verum mutata atque aucta Ducum Comitumque potestate, majorum quoque eorum autoritatem in suffragijs de totius imperij rebus ferendis factam esse, & quamvis populus non omnino exclusus fuerit, ejus tamen autoritatem admodum exiguam extitisse omnino dicendum videtur, præsertim plerisque urbibus Ducum Comitumque libera potestati ab Imp. subjectis; unde plurimis urbibus in libertatem exsurgentibus, autoritatem etiam earundem in suffragijs ferendis iterum crevisse sequitur.

XXXIV. Cæterum insignis quoad Ducum, atque Comitum, ut & totius populi jura, quæ respectu totius imperij habuere, mutatio contigit, cum electio Regis, quæ ab antiquis temporibus penes omnes Episcopos, Duces, Comites ac universum populum erat, ad septem regni Proceres delata est, qui paulatim alias etiam prærogativas præ reliquis Ducibus consecuti sunt: de cujus mutationis primordio maximum inter viros doctos est dissidium.

XXXV. Hoc quidem certum jam antiquitus obtinuisse, ut quidam Primorum ea haberent munera, quæ hodie etiam Electoribus adscribuntur. Ita *Apocri-*

D

siarj

fiarj (aliàs Archicancellarii) sæpius facit mentionem Hincmarus & alij, vid. Lehman. L. 2. c. 7. De Archicamerario in Annal. Franc. A. 828: Ludovicus Imp. Bernhardum Comitum Parcione Camerarium in Palatio suo constituit. Mareschalcus comes stabuli dicitur Historicis, Regno L. 2. Carolus M. Burchardum Comitum stabuli, quem corruptè Constabulum appellamus, cum classe misit in Corsicam, ut eam à Mauris defenderet. Arcipincernæ munus itidem invenire est in Annal. Franc. A. 781: Electi ac directi sunt in legationem ad Basilencem in Baiariam de parte Regis Rudolphus Diaconus, atq; Eberhardus magister Pincernarum. Archidapifer Eginhardo in vita Caroli M. vocatur prepositus regia mensa.

XXXVI. Verùm licèt fortè hi ministeriales regij (ut appellantur ab Hincmaro) honoratiore aliquo loco fuerint, electio tamen Imperatorum ipsis solis non competit. A primâ enim Imperij Germanici constitutione semper fuit observatum, ut omnes Principes & populus Imperatorem eligerent. De Carolo Magno ita Eginhardus: *Carolus fratre defuncto consensu omnium Francorum Rex constituitur.* De ejus filio Thegani Chorepiscopi verba idem testantur supra th. 32. allata. De Conrado V Vitichindus Lib. I: *Regi Ludovico non erat filius, omnisque populus Francorum atque Saxonum querebat Ottoni diadema imponere regni. Ipse verò quasi jam gravior recusabat imperij onus, ejus tamen consultu Conradus, quondam Dux Francorum, ungitur in Regem.* De Henrico itidem V Vitichindus L. I: *Everhardus (frater Conradi) congregatis Principibus & natu majoribus exercitus Francorum in loco qui dicitur Fridisleri designavit eum Regem coram omni populo Francorum atque Saxonum.* De Ottone I. Idem: *Defuncto patre patria & Regum maximo optimo Henrico, omnis populus*
Franco-

Francorum atque Saxonum iam olim designatum Regem à patre
filium eius Ottonem sibi eligit Regem. Eodem modo electus
fuit Otto II. teste Regione A. 961: *Rex Otto I. in Italiam
ire disponens, maximam suorum fidelium multitudinem VVor-
matia coadunavit, ubi consensu & unanimitate regni Proce-
rum totiusq; populi filius eius Otto Rex eligitur.* Sic & Otto
II. A. 983. Veronæ placitum habuit (ut scribit Dithma-
rus) & filius ejus Otto III. ab omnibus in Dominum
eligeretur.

XXXVII. Hujus Ottonis III. tempore ad septem
tantum Proceres devenisse jus eligendi plerorumque
est sententia. Sed quò minus isti subscribi possit, obstant
verissima & certa historiarum monumenta etiam post ejus
ætatem non à solis septem electionem peractam aperte
tradentia. Id de Ottonis III. successore Henrico II. testa-
tur Dithmarus L. 4. & 5. Sequentis Imp. Conradi II.
electionem fuse narrat VVippo his verbis: *Consedere
Principes, populus frequentissimus adstabat, Archiepiscopus Mo-
guntinensis, cuius sententia ante alios accipienda fuit, rogatus à
populo quid sibi videretur, abundanti corde, voce hilari laudavit
& elegit majoris etatis Cunonem suum in Dominum & Regem
atque rectorem & defensorem patriæ. Hanc sententiam ceteri
Archiepiscopi & reliqui sacrorum ordinum viri indubitanter se-
quebantur, tunc singuli de singulis regnis eadem verba electionis
sapsimè repetebant. Fit clamor populi, omnes unanimiter in
Regis electione Principibus consentiebant, in illo persistebant,
ipsum cunctis dominantibus nihil hesitando proposuerunt.* Idem
de Henrico III. IV. & V. historicà fide firmat Lehman.
L. 5. c. 17.

XXXIIX. De Lothario II. Otto Frising. L. I. de
gest. Frider. c. 16. scribit: *Igitur Albertus, nam id iuris,*

D 2

dum

dum regnum vacat, Moguntini Archiepiscopi ab antiquioribus esse traditur, principes regni in ipsâ civitate Moguntinâ tempore autumnali convocat, malorumq; à Duce Friderico sibi illatorum haud immemor, cum prædictus Dux ad regnum à multis exposceretur, ipse Lotharium Ducem Saxonum in Regem à cunctis qui aderant Principibus eligi persusit. Idem c. 22. de Conrado III. Defuncto Imp. Lothario, ac in monasterio Lutre, quod in eius proprio fundo situm est, humato, principes regni apud Gallia oppidum Corfluentiam, ubi Mosella Rhenum influit, conveniunt, & de eligendo Principe consilium ineunt. Igitur Conradus Friderici Ducis frater, ab omnibus qui aderant, exposcitur, ad regnumq; levatus in palatio Aquis coronatur. De Friderico I. L. 2. c. 1: Decedente Conrado, in oppido Franconesfurt de tam immensâ transalpini regni latitudine universam, mirum dictu, principum robur, non sine quibusdam ex Italiâ Baronibus, tanquam in unum corpus adunari potuit. Vbi cum de eligendo Principe primates consultarent, nam id iuris Romani imperij apex, videlicet non per sanguinis generationem descendere, sed per Principum electionem Reges creare, sibi tanquam ex singulari vendicat prerogativâ, tandem ab omnibus Fridericus Suevorum Dux, Friderici Ducis filius, petitur, cunctorumq; favore in Regem sublimatur. Eadem fuit ratio electionis Henrici VI. Philippi III. Ottonis IV. Friderici II. vid. Lehman, d. l. & Onuphr. Panvinium l. de commitijs Imper.

XXXIX. Notandâ hîc sunt cum primis quæ ætate Friderici II. (quâ etiam vixit) scribit Albertus Abbas Stadensis in Chronico: Papa Gregorius insolentias Imperatoris (Friderici II.) contra Ecclesiam metuens, Principes super electione ulterius sollicitavit, sed nihil profecit, quia quidam Principum ei rescripserunt, non esse sui iuris Imperatorem substituere, sed tantum electum à Principibus coronare. E-
lectio

lectio enim ad istos dinoscitur pertinere. Ex prætaxatione Principum & consensu eligunt Imperatorem, Trevirensis, Moguntinus & Colonienſis. Palatinus elegit, quia Dapifer est, Dux Saxonia quia Marscalcus, & Marggravius de Brandenburg, quia Camerarius, Rex Bœmia, qui pincerna est, non eligit, quia non est Teutonicus. Gemina sunt his verba Speculi Saxonici: An des Keyſers Wahl / ſol der erste ſeyn der Biſchoff von Meynß / der ander der Biſchoff von Trier / vnd der dritte der Biſchoff von Cöln; vnter den Leyensfürſten / ſo iſt der erste an der Wahl der Pfalzgrafe beyim Rhein des Reichs Eruchſes / der ander der Herzog von Sachſen des Reichs Marschalck / der dritte der Marggraf von Brandenburg / des Reichs Kämmerer / der vierde der Schencke des Reichs / das iſt der König von Böhmen / der hat keine Wahl / darümb das er nicht deutsch iſt.

XL. Ex his de Electionibus Imperatorum allatis testimonijs de septem Electorum origine hoc statuendum videtur, quod jus eligendi omnibus, etiam plebi, competens primùm sibi ſolis Principes attribuerint (vid. th. 38.) pòſt commodioris electionis gratiã à toto Principum conventu quibusdam Primatibus demandatum, ut illi præconſultarent, quis eligendus, cui, ſi toti etiam conventui ita viſum fuerit, regnum delatum, quemadmodũ colligere est ex electione Friderici I. ex Ottone Friſing. th. 38. deſcriptã, & ex verbis Alberti Abb. Stad. th. præced. adductis. Cum autẽ procul dubio qui munera iſta regia obiẽre alijs Principibus præcelluerint, hinc factum ut jus illud *προβαλείας* de eligendo Imperatore ad hos devenerit; qui tandẽ, crescente ſenſim aliorũ autoritate, ſibi ſolis omne eligendi jus, non convocatis omnibus Principibus, arrogarunt; atq; ita con-

suetudine post Friderici II. tempora plerumque obser-
vatum, usque dum expressâ sanctione illis Septemviris
hoc jus cum plurimis alijs præ eminentijs à Carolo IV.
tributum.

XLI. Hæc de Ducum Comitumque origine, in-
cremento & variè mutatâ potentiâ atque autoritate
jam notâsse sufficiat: hoc tantùm addito, quod, pote-
state Ducum comitumque mirum in modum, uti supe-
rius expositum, crescente, eò ferè tandem res deven-
erit, ut vix quicquam super fuerit, quo omnia unius regnî
membra continerentur, præter Turcicæ potentix &
proscriptionis metum: donec Friderico III. & Maximi-
liano Imperatoribus de arctiùs conjungendis & cohi-
bendis Germanix ordinibus sedulo actum fuit. Quem
in finem in Circulos Germania divisa est, & supremum
Cameræ, quod vocatur, judicium institutum. Ea in-
terim fuit plerorumque Ducum comitumque, etiam sin-
gulos si spectes, potentia atque in suos subditos tam æquû
justumque imperium, ut aliquot seculis exteri quidem
populi contra Germaniam nihil tentare sint ausi; ipsi
subditi autem felicissimè sub illorum alis vixerint. Et
verò utinam liceat eum in modum nobis
diu vivere!

Επιλόγια :

I. Aristoteles I. Eth. I. Politicam dicit sci-
entiam maximè principem & δεξιότατην.
Idem I. Met. I. Sapientiam maximè princi-
pem esse & alijs præcipere docet. Virumque
verum.

II. Re.

II. Regnum non est simpliciter optimum
reipubl. status.

III. Non convenit regnum omni populo.

IV. Regnum non convenit optimo populo.

V. Regnum βασιλικὸν rarissime uti-
le est.

VI. Reges qui sponte (i.e. non ex præscri-
ptâ à subditis lege) acta sua nolunt esse rata, nisi
aut ab optimatibus aut populo probentur, non
semper partiuntur suam cum optimatibus aut
populo potestatem. Si namq; hunc in modum
sententia Regis rescindatur, non optimates &
populus eam rescindunt, sed ipse Rex quod sub
conditione voluit, eâ non existente, non amplius
sentit.

VII. Non semper obstat summo imperio,
promittere aliqua subditis ad imperii rationem
pertinentia, licet ad ea sine promisso non te-
neatur.

VIII. Non recte dividitur maiestas in
realem & personalem.

IX. Non dari remp. mixtam absurde ne-
gat Bodinus.

X. Qua

X. *Qua aequalitas in societatibus obser-
vetur rectissime tradit Aristoteles 7. Eudem.
10 his disertis verbis: in societatibus interdum
æquale numero, interdum æquale propor-
tione participant: si æquale numero argen-
tum illatum fuerit, secundum æquale nu-
mero fit distributio; sin vero numero non
æquale, secundum æquale proportione.
Quid autem ipsi sit æquale numero (ἴσον ἀριθ-
μῶ) & quid æquale proportione (ἴσον λόγῳ) ipse
explicat 5. Pol. 1. Duplex, inquiens, est æqua-
le, unum numero, alterum κατ' ἀξίαν æqua-
le numero dico, quod multitudine aut ma-
gnitudine idem est & æquale; æquale verò
κατ' ἀξίαν, quod λόγῳ sive proporti-
one. &c.*

C. 3320. 8°

(X. 2609951)

VD 17

EXERCITATIO
DE
DVCIBVS ET
COMITIBVS IMPE-
RII GERMANICI,

QVAM
Deo annuente,

PRAESIDE
*Viro Clarissimo, Excellentissimo, atq[ue]
Experientissimo,*

HERMANNO CONRINGIO
PHILOS. AC MEDICINÆ D.

HVIVSQVE PROFESSORE
PVBLICO,

Præceptore ac Fautore meo pluri-
mum observando.

*Publicè disputandam propono
d. v. Julij.*

GEORGIVS ADAMVS *Strube/*
MAGDEBVRG.

∞)o(∞

HELMESTADI,
Typis HENNINGI MULLERI.

Anno dō bō XLIII.